

Zasztowt, Leszek

Sprawozdanie z działalności badawczej Instytutu Historii Nauki PAN w roku 2009

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 55/3-4, 325-335

2010

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SPRAWOZDANIE
Z DZIAŁALNOŚCI BADAWCZEJ
INSTYTUTU HISTORII NAUKI PAN
W ROKU 2009

Profil i pozycja placówki

Podobnie jak w latach poprzednich, Instytut Historii Nauki PAN, jedyna w Polsce placówka zajmująca się prowadzeniem badań w zakresie szeroko rozumianej historii nauki, starał się utrzymać pozycję ogólnokrajowego ośrodka koordynującego tego rodzaju działalność badawczą, a także zaznaczyć swoje miejsce na arenie międzynarodowej. Starania te, mimo bardzo ograniczonych środków finansowych (nie zmieniająca się od lat wysokość dotacji na działalność statutową), udało się uwieńczyć sukcesem przede wszystkim dzięki podejmowaniu wspólnych inicjatyw z innymi ośrodkami i instytucjami.

Oprócz tradycyjnych więzi łączących Instytut ze środowiskami akademickimi w całej Polsce i za granicą, m.in. poprzez Komitet Historii Nauki i Techniki PAN, Komisję Historii Nauki Polskiej Akademii Umiejętności, Komisję Badań nad Historią Syberii Komitetu Historii Nauki PAN, Komitet Naukoznawstwa PAN, Zespół Historii Kartografii, Zespół Historii Matematyki, Zespół Historii Farmacji, utrzymano również bezpośrednie kontakty z uniwersytetami i innymi szkołami wyższymi. Nawiązano i pogłębiono współpracę z Towarzystwem Naukowym Warszawskim, Kasą im. Józefa Mianowskiego – Fundacją Popierania Nauki oraz krakowskim Centrum Kopernika Badań Interdyscyplinarnych.

Z punktu widzenia współpracy międzynarodowej na podkreślenie zasługują: wprowadzenie Instytutu do działalności Komisji Historyków Polski i Rosji (dawnej Komisji Historyków Polskiej i Rosyjskiej Akademii Nauk) oraz umowa o współpracy z Instytutem Historii Nauki Maxa Plancka w Berlinie. Warta podkreślenia jest także stała współpraca Instytutu z Akademiemi Nauk na Litwie, Ukrainie i w Rosji.

Badania prowadzone w Instytucie – podobnie jak w latach poprzednich – obejmowały historię poszczególnych dyscyplin, organizacji i instytucji naukowych, biografie uczonych, zagadnienia społecznej recepcji myśli naukowej w perspektywie dziejowej, historię techniki i wynalazków, historię szkolnictwa wyższego i edukacji, dzieje odkryć naukowych, a także teorię i filozofię nauki w aspekcie historycznym.

Zakres chronologiczny badań obejmował czasy od Starożytności i Średniowiecza poprzez okres nowożytny po współczesność. W odniesieniu do Starożytności kontynuowano prace analityczne dotyczące Platona oraz myśli presokratejskiej, a także badania nad astronomią antyczną (Ptolemeusz). W zakresie badań nad średniowieczem i czasami nowożytnymi, w centrum zainteresowań pozostawało nadal średniowieczne kronikarstwo uniwersalne (m.in. Marcin Polak), a także historia nauk matematycznych i astronomii (Heweliusz i Kepler), w tym tradycyjnie badania kopernikańskie. Oprócz przewrotu naukowego XVII stulecia, koncentrowano badania nad okresem Oświecenia, w tym studia dotyczące działalności Komisji Edukacji Narodowej w I Rzeczypospolitej oraz dziejów uniwersytetów i problematyki genealogiczno-heraldycznej w kulturze umysłowej wieku XVIII. W odniesieniu do dziejów uniwersytetów badano wzajemne oddziaływanie i relacje pomiędzy elitami administracyjnymi a środowiskami uniwersyteckimi (*Akademicy i urzędnicy*), kwestie reformy uniwersytetów w Polsce i w Rosji, a także ogólne tendencje w dziejach uniwersytetów europejskich. Główny krąg badań obejmował uniwersytety: Warszawski, Wileński, Lwowski i Jagielloński. Oprócz środowisk akademickich, studia dotyczyły wybranych postaci oraz szczególnie interesujących osobowości polskiego życia naukowego. Stopniowo rozszerzane były badania dotyczące komunikacji naukowej, relacji nauka-społeczeństwo, w tym popularyzacji nauki, zwłaszcza w XX wieku.

Podjęto decyzję o wznowieniu edycji źródeł do dziejów nauki i techniki, wydawanych kiedyś przez profesora Bogdana Suchodolskiego. Ukażą się one pod zmienioną nazwą jako seria *Fontes Rerum ad Historiam Scientiae Spectantium*. Jako tom XIX, pierwszy po wznowieniu, opublikowana zostanie ponad pięćsetstronicowa autobiografia profesora Andrzeja Walickiego.

W zakresie historii matematyki kontynuował swoją działalność wspomniany ogólnopolski Zespół Historii Matematyki, zaś badania prowadzone w Instytucie dotyczyły przede wszystkim rozwoju matematyki na ziemiach polskich, analitycznej teorii liczb oraz hipotezy Riemanna. W odniesieniu do historii chemii, obok dalszych studiów nad dokonaniem Ignacego Fonberga, Ludwika Brunera, Marii Skłodowskiej-Curie i Ignacego Mościckiego, udało się przekazać do druku, zamówione przez Instytut, syntetyczne opracowanie dziejów chemii analitycznej w powojennej Polsce autorstwa Adama Hulanickiego.

W ramach badań nad historią nauk o Ziemi, kontynuowano opracowywanie zagadnień dotyczących geologii i górnictwa Królestwa Polskiego, a także dziejów kartografii. Instytut podjął się przygotowania i publikacji nowego, znacznie rozszerzonego i uzupełnionego, wydania podstawowej pracy dotyczącej kartografii Wielkiego Księstwa Litewskiego autorstwa Stanisława Alexandrowicza.

W zakresie historii medycyny kontynuowano studia nad rozwojem specjalności medycznych na ziemiach polskich i recepcji polskich osiągnięć medycznych, zwłaszcza w XIX i XX wieku. Oprócz studiów dotyczących zawodu lekarza,

podjęto również badania dotyczące środowiska polskich medyków pochodzenia żydowskiego, zwłaszcza w kontekście Warszawy XIX i początku XX stulecia. Odrębną sesję poświęcono osobie i dokonaniom doktora Tytusa Chałubińskiego w związku z obchodami Roku Chałubińskiego w Polsce. W badaniach nad dziejami farmacji kontynuowano prace dotyczące gabinetów osobliwości i muzealnictwa farmaceutycznego. Badania z zakresu historii techniki dotyczyły dziejów lotnictwa, kolejnictwa, górnictwa i poszukiwań geologicznych oraz wynalazczości. Instytut rozpoczął realizację dużego projektu, w ramach grantu, na temat polskiego środowiska inżynierów i wynalazców, który ma zaowocować obszernym słownikiem.

Zakres geograficzny prowadzonych badań obejmował przede wszystkim krąg europejski i obszar I Rzeczypospolitej (zarówno Koronę jak i Wielkie Księstwo Litewskie) wraz z terytoriami ościennymi jak: Prusy Wschodnie, Śląsk i Pomorze. Wiele badań dotyczyło jednak szerszego kontekstu – całego obszaru Europy Środkowo-Wschodniej oraz Rosji (w tym terenów Syberii). Nadal ważnym obszarem badań prowadzonych w Instytucie jest historia nauki w Rosji i ZSRR, zwłaszcza w kontekście relacji polsko-rosyjskich, dziejów instytucji akademickich i dokonań w dziedzinie dyscyplin szczegółowych w XIX i XX wieku.

Można stwierdzić, że problematyka realizowanych w Instytucie projektów koncentruje się na ukazywaniu szerszego tła zarówno rozwoju badanych dyscyplin naukowych, jak i warunków funkcjonowania instytucji życia naukowego – przede wszystkim zachodnioeuropejski kontekst polskiej myśli naukowej i śródziemnomorskie korzenie cywilizacji europejskiej.

Struktura

W 2009 roku struktura administracyjna Instytutu nie uległa zmianie. Kierownictwo Instytutu tworzą: prof. dr hab. Leszek Zasztowt – dyrektor, doc. dr hab. Jarosław Włodarczyk – zastępca dyrektora, Juliusz Milewski – główny księgowy, prof. dr hab. Halina Lichocka – kierownik Zakładu Historii Nauk Ścisłych, Przyrodniczych i Techniki oraz doc. dr hab. Jan Piskurewicz – kierownik Zakładu Historii Nauk Społecznych, Oświaty i Organizacji Nauki.

W ramach Zakładu Historii Nauk Społecznych, Oświaty i Organizacji Nauki działają trzy sekcje: Historii Nauk Społecznych (kierownik dr Paweł Komorowski), Dziejów Oświaty (kierownik doc. dr hab. Joanna Schiller) i Organizacji Nauki (kierownik doc. dr hab. Jan Piskurewicz). W ramach Zakładu Nauk Ścisłych, Przyrodniczych i Techniki działają trzy sekcje: Historii Nauk Ścisłych i Techniki (kierownik prof. dr hab. Bolesław Orłowski), Historii Chemii i Farmacji (kierownik prof. dr hab. Halina Lichocka) i Historii Nauk Medycznych (kierownik prof. dr hab. med. Andrzej Śródka).

Instytut zatrudniał 39 pracowników naukowych, w tym 10 profesorów, 13 docentów doktorów habilitowanych, 10 adiunktów i 6 asystentów. Ogółem w Instytucie zatrudnione były 48 osoby (w tym 6 osób na urloпах bezpł. i wychow.). W 2009 roku zatrudniony został nowy adiunkt, który obronił doktorat z zakresu historii techniki w IHN, a jedna osoba uzyskała tytuł doktora. Podobnie jak w latach poprzednich, znacząca jest liczba osób współpracujących z Instytutem, ale niezwiązanych z nim etatowo. Wiąże się to z licznymi inicjatywami o charakterze międzynarodowym lub ogólnopolskim, zwłaszcza z działalnością zespołów i komisji. Przy Instytucie działają – jak wspomniano – zespoły naukowe grupujące specjalistów z różnych dziedzin: Zespół Historii Kartografii, Zespół Historii Farmacji i Zespół Historii Matematyki. W Instytucie prowadzone są ogólnopolskie seminaria skupiające liczną grupę naukowców z terenu całego kraju i z zagranicy. Seminarium z zakresu historii nauki, dostępne dla wszystkich zainteresowanych, prowadzi doc. dr hab. Andrzej Biernacki. Seminaria doktorskie prowadzone są przez doc. dr hab. Bożenę Urbanek, prof. dr hab. Kalinę Bartnicką i prof. dr hab. Leszka Zasztowta (który prowadzi także seminarium magisterskie). W instytucie realizowany jest jeden grant promotorski (doktorat przygotowuje mgr Andrzej Tichomirow; promotor: prof. dr hab. L. Zasztowt). Kilku samodzielnych pracowników Instytutu prowadzi indywidualnie, jako promotorzy, prace doktorskie, realizowane przez osoby nie będące pracownikami placówki. Funkcjonuje również stałe seminarium metodologiczne prowadzone przez doc. dr hab. Jaromira Jeszkego, które odbywa się przemienne w Ciężeniu koło Poznania i w Warszawie.

Instytut współpracuje – jak już wspomniano – z Komitetem Historii Nauki i Techniki PAN, którego przewodniczącą jest prof. dr hab. Halina Lichočka, będąca także przewodniczącą Polskiego Komitetu Narodowego ds. Współpracy z International Union for the History and Philosophy of Science (Division of the History of Science and Technology).

IHN PAN, w sposób niesformalizowany, przejął od Instytutu Historii PAN im. Tadeusza Manteuffla przewodnictwo, ze strony polskiej, Komisji Historyków Polski i Rosji. Kolejna konferencja tej Komisji, realizowana z udziałem Akademii Humanistycznej im. Aleksandra Gieysztoro oraz Kasy im. Józefa Mianowskiego – Fundacji Popierania Nauki, odbędzie się w Warszawie i w Pułtusku na jesieni 2011 roku. Będzie ona połączona z obchodami dni nauki rosyjskiej w Polsce. Jej tematem będzie: *Polska i Rosyjska Akademe Nauk, uniwersytety, szkoły wyższe i towarzystwa naukowe – polsko-rosyjskie relacje w sferze nauki*. Instytut współpracuje również z Komitetem Nauk Historycznych PAN, Komisją Historii Nauki PAU, Komisją Lituanistyczną Komitetu Nauk Historycznych PAN, Komisją Studiów Słowiańskich Komitetu Nauk Historycznych PAN, Towarzystwem Naukowym Warszawskim (zwłaszcza z jego Wydziałem II Nauk Filozoficznych, Społecznych i Historycznych) oraz Kasą

im. Józefa Mianowskiego – Fundacją Popierania Nauki. IHN współpracuje także z ogólnopolskim Towarzystwem Historii Edukacji i Polskim Towarzystwem Tatrzańskim.

Życie naukowe

W roku sprawozdawczym Instytut zorganizował kilka sesji naukowych. Cztery z nich dotyczyły szeroko rozumianych zagadnień historii medycyny. Pierwsza sesja zorganizowana wspólnie z Towarzystwem Lekarskim Warszawskim i Śląskim Uniwersytetem Medycznym poświęcona była zawodowi lekarza na ziemiach polskich w XIX i XX w. (doc. dr hab. Bożena Urbanek). Na sesję udało się przygotować i wydać odrębny tom z referatami pod tym samym tytułem. Druga sesja, przygotowana w kooperacji z Żydowskim Instytutem Historycznym w Warszawie, dotyczyła polskich lekarzy Żydów w XIX i XX w. – w 160-tą rocznicę urodzin dr. Zygmunta Kramsztyka (19 listopada 2009 r.; doc. dr hab. Zofia Podgórska-Klawe). Trzecie spotkanie naukowe w dniu 12 grudnia 2009 r. było całonocnym sympozjum w Pałacu Staszica zamykającym cykl imprez związanych z Rokiem Tytusa Chałubińskiego w Polsce. Współorganizatorem sesji było Polskie Towarzystwo Tatrzańskie. Sesję prowadzili: dr Barbara Petrozolin-Skowrońska i prof. dr hab. Andrzej Paczkowski. Oprócz działalności naukowej Chałubińskiego, referaty poświęcone były również dziejom jego rodziny (prof. Kinga Chałubińska z Wiednia), jego dokonaniom na Podhalu, w tym popularyzacji Zakopanego jako ośrodka turystycznego i wypoczynkowego. Referaty z tej sesji opublikowane zostaną w specjalnym numerze „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki”. Czwarta międzynarodowa sesja poświęcona była „Wojnie i medycynie”, a zorganizowano ją wspólnie z Polsko-Niemieckim Towarzystwem Historii Medycyny. Sesja ta odbyła się w Düsseldorfie, w dniach 17–20 września 2009 r.

Znaczącym spotkaniem naukowym była 23. Ogólnopolska Konferencja Historyków Kartografii zorganizowana wspólnie z Archiwum Państwowym m. st. Warszawy, Warszawskim Przedsiębiorstwem Geodezyjnym S.A. oraz Stowarzyszeniem Przyjaciół Archiwum m. st. Warszawy, w dniach 24–26 IX 2009 r. Materiały z tej Konferencji ukażą się jako kolejny, XV tom serii Z Dziejów Kartografii. Zespół Historii Kartografii wydał ostatnio w tej serii 400-stronicowy tom *Dawna mapa źródłem wiedzy o świecie* (Z Dziejów Kartografii, t. XIV, Szczecin 2008).

Najpoważniejszym wydarzeniem naukowym w roku sprawozdawczym był 23. Międzynarodowy Kongres Historii Nauki i Techniki w Budapeszcie (23rd International Congress of History of Science and Technology), który odbył się w dniach 27 lipca – 2 sierpnia 2009 r. Referaty na tym Kongresie wygłosiło

czworo pracowników Instytutu: prof. dr hab. Halina Lichočka (referat: *The Relationship Between Chemistry and Alchemy in the Age of Enlightenment*), doc. dr hab. Michał Kokowski (referat: *The Problem of Continuity and Discontinuity in the development of Science from Ancient Times to the Present: A Reappraisal*), doc. dr hab. Jarosław Włodarczyk (referat: *Popularization of Science in Poland Before and After the Collapse of the Soviet Block*) i prof. dr hab. Leszek Zasztowt (referat: *Science for the Masses. The Political Background of Polish and Soviet Science Popularization in the Post-war Period*). Dwie ostatnie osoby były organizatorami, wraz dr. Arne Schirrmacherem z Instytutu Historii Nauki Maxa Plancka w Berlinie, całodniowego międzynarodowego panelu w ramach Kongresu pod tytułem: *Communicating Science in 20th Century Europe. A Survey on Research and Comparative Perspectives*, z udziałem naukowców z Wielkiej Brytanii, Hiszpanii, Grecji, Portugalii, Węgier, Francji, Niemiec i Polski. Wszystkie referaty z tego panelu opublikowane zostały w pierwotnej wersji w „Max-Planck-Institut für Wissenschaftsgeschichte Preprints”, No. 385, Berlin 2009, pod redakcją Arne Schirrmachera. Planowana jest kontynuacja projektu i przygotowanie druku rozszerzonych wersji referatów w zbiorowej i uzupełnionej o innych autorów publikacji.

Instytut odwiedził profesor Bolesław Lichterman, prezydent Rosyjskiej Akademii Nauk Medycznych, wybitny badacz dziejów neurochirurgii. W Instytucie gościli także: profesor Mikhail Suprun z Uniwersytetu Pomorskiego w Archangielsku, profesor Borys Nosow z Instytutu Słowianoznawstwa Rosyjskiej Akademii Nauk. Rozmowy dotyczyły nawiązania bliskiej współpracy między placówkami i ich uczonymi.

Doc. dr hab. Michał Kokowski był organizatorem sympozjum: *The problem of continuity and discontinuity of Ancient, Medieval, Modern and Contemporary Science: A Reappraisal* w ramach trzeciej Międzynarodowej Konferencji Europejskiego Towarzystwa Historii Nauki (The 3rd International Conference of the European Society for the History of Science) w Wiedniu w dniach 10–12 września 2009 r.

Ważnym wydarzeniem ogólnokrajowym był XVIII Powszechny Zjazd Historyków Polskich w Olsztynie. Na Zjeździe tym w dniu 16.09.2009 r. referaty wygłosili doc. dr hab. Jan Piskurewicz (referat: *Popularyzacja nauki polskiej w Europie w drugiej połowie XIX w. jako forma walki o niepodległość i tożsamość kulturową – przypadek Artura Wołyńskiego (1843–1893)*) i doc. dr hab. Jarosław Włodarczyk (referat: *Międzynarodowy projekt – Science Communication in 20th Century: A Comparative History of Western and Eastern Europe*).

Dyrektor placówki, prof. dr hab. Leszek Zasztowt przeprowadził rozmowy z Max-Planck-Institute für Wissenschaftsgeschichte w Berlinie, w wyniku których podjęta została współpraca naukowa pomiędzy placówkami (Woskshop: *Communicating Science in 20th c. Europe: a Comparative Perspective*). Ponadto

pracownicy reprezentujący Instytut Historii Nauki Polskiej Akademii Nauk podczas XVI Powszechnego Zjazdu Historyków w Olsztynie zorganizowali dyskusję panelową.

Na zastępcę redaktora „Medycyny Nowożytnej” został powołany prof. Nadz. UAM Jaromir Jeszke. W zespole kolegium redakcyjnego uczestniczy dr Magdalena Paciorek.

Doc. dr hab. Jarosław Włodarczyk, na zaproszenie zagranicznych instytucji, zaprezentował referat *Hevelius's Theory of the Lunar Libration* na konferencji *La Luna au XVIIIe siècle*, (Wersal, 28–30 maja 2009 r.); był także członkiem komitetu naukowego konferencji na 23rd International Congress of History of Science and Technology (Budapeszt, 28 lipca–2 sierpnia 2009 r.); wygłosił zamówiony wykład (invited speaker) *Kepler's Dream*, na 27. General Assembly of the International Astronomical Union (Rio de Janeiro, 3–14 sierpnia 2009 r.). Doc. dr hab. Iwona Arabas zaprezentowała referat na 39. Międzynarodowym Kongresie Historii Farmacji w Wiedniu (*Thesaurus plantarum sybericarum. Tracing the research of an outstanding Polish florist – Ferdynand Karo*) a także otrzymała dyplom w dowód przyjęcia do grona członków l'Académie Internationale d'Histoire de la Pharmacie. Dr Marcin Dolecki wygłosił referat na konferencji w Getyndze na temat Ludwika Brunera i jego wkładu w rozwój chemii fizycznej (sesja zorganizowana przez Niemieckie Towarzystwa Chemiczne i Fizyczne). Dr Michał Pędracki, zajmujący się dziejami szamanizmu w Himalajach, we współpracy z Muzeum Azji i Pacyfiku przebywał w Sikkim w Indiach w celu badań w klasztorze religii bon w Kwezing, a także wygłosił referat na konferencji w Irkucku na temat roli Polaków w przełamywaniu negatywnych skutków procesu akulturacji na Syberii.

Instytut wraz z Wydziałem II TNW, któremu przewodniczy prof. dr hab. Stanisław Bylina, zorganizował dyskusję nad wydanymi przez Instytut Historii PAN trzema tomami *Dziejów inteligencji polskiej*, z udziałem autorów. W dyskusji udział wzięli: prof. dr hab. Jerzy Jedlicki (redaktor wydawnictwa), współautorzy: doc. dr hab. Maciej Janowski, doc. dr hab. Magdalena Micińska oraz doc. dr hab. Joanna Schiller, dr Dorota Zamojska, a także prof. dr hab. Joanna Kurczewska (IFiS PAN).

Jak co roku Instytut uczestniczył także w Nocy Muzeów zorganizowanej przez Archiwum PAN w dn. 16 maja 2009 r. Prezentacja Pałacu Staszica połączona była z wykładami i prelekcjami multimedialnymi, zwiedzaniem budynku oraz występami artystycznymi (m.in. występ chóru TNW i grupy teatralnej). Instytut reprezentowali jako wykładowcy doc. dr hab. Joanna Schiller, dr Dorota Zamojska, dr Paweł Komorowski i dr Jarosław Kurkowski.

Materiały z dwóch sesji przeprowadzonych przez Instytut w 2008 roku: *Wkład Polaków do cywilizacji, nauki i techniki światowej* oraz sesji poświęconej badaniom syberyjskim, postaci i twórczości Wacława Sieroszewskiego, są

przygotowywane do druku. Obie sesje Instytut zorganizował w kooperacji ze Stowarzyszeniem „Wspólnota Polska” oraz z Katedrą Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Wrocławskiego. Materiały z międzynarodowej sesji poświęconej Johannesowi Keplerowi, zorganizowanej wraz z Uniwersytetem Zielonogórskim, opublikowane zostały w postaci odrębnej książki, jako kolejny, XLII tom serii *Studia Copernicana (Johannes Kepler. From Tübingen to Żagań*, edited by Richard L. Kremer and Jarosław Włodarczyk, Warszawa 2009).

Badania i plany

Prace badawcze prowadzone w Instytucie, których szczegółowe omówienie znajduje się w dalszej części sprawozdania, oprócz badań indywidualnych, skupiają się obecnie w pięciu głównych, wieloletnich projektach zbiorowych, których stopień zaawansowania jest zróżnicowany. Z najważniejszych przedsięwzięć badawczych, istotnych dla rozwoju historii nauki w Polsce, a przewidzianych do realizacji w najbliższych latach, należy wymienić:

1. Opracowanie materiałów Komisji Edukacji Narodowej, wpisanych na listę światowego dziedzictwa kulturowego i cywilizacyjnego UNESCO. Przygotowany został list intencyjny Instytutu Historii Nauki PAN i Archiwum Głównego Akt Dawnych w sprawie podjęcia wielotomowej edycji materiałów KEN przechowywanych m.in. w zbiorach tzw. Metryki Litewskiej w AGAD oraz w Bibliotece Jagiellońskiej i Muzeum Czartoryskich w Krakowie. Przewidywana jest możliwość kooptacji dalszych partnerów, przede wszystkim z zagranicy. Powołany został zespół pod kierunkiem prof. dr hab. Kaliny Bartnickiej, z udziałem prof. dr hab. Ireny Szybiak (UW), prof. dr hab. Leszka Zasztowta, doc. dr hab. Joanny Schiller oraz dr. Jarosława Kurkowskiego i dr. Doroty Zamojskiej.
2. Kolejny tom syntezy *Historia nauki polskiej 1944/1952–1989*; tom X: *Historia nauki w PRL*. Część wprowadzająca – prof. dr hab. Wojciech Roszkowski, redakcja tomu – prof. dr hab. Leszek Zasztowt. W zespole decydującym o charakterze edycji znaleźli się (także jako autorzy): prof. dr hab. Kalina Bartnicka, prof. dr hab. Stanisław Borzym, prof. dr hab. Jan Draus, prof. dr hab. Julian Dybiec, prof. dr hab. Jerzy Eisler, prof. dr hab. Piotr Hübner, doc. dr hab. Jaromir Jeszke, dr Paweł Komorowski, dr Piotr Kosicki, mgr Joanna Kowalska, prof. dr hab. Halina Lichočka, doc. dr hab. Edward Malak, prof. dr hab. Bolesław Orłowski, doc. dr hab. Jan Piskurewicz, prof. dr hab. med. Andrzej Śródka, prof. dr hab. Ryszard Terlecki, doc. dr hab. Jarosław Włodarczyk, prof. dr hab. Stefan Zamecki. Trwają prace nad konspektami poszczególnych rozdziałów syntezy.

3. Rozpoczęto prace nad przygotowaniem tomu V (część 2 i 3), tzw. szczegółowego, *Historii nauki polskiej* obejmującego lata 1918–1939/44 (redaktorzy tomu: doc. dr hab. Joanna Schiller i doc. dr hab. Jarosław Włodarczyk oraz nowy i rozszerzony zespół autorski).
4. Przygotowanie pod kierunkiem naukowym prof. dr hab. Bolesława Orłowskiego (wraz z zespołem polskich badaczy) *Słownika polskich odkrywców, wynalazców oraz pionierów techniki*. Ukończenie przewidywane jest na 2011 rok.
5. Edycja pism zebranych Marii Skłodowskiej-Curie. Przedsięwzięcie rozpocznie się od przygotowania kompletnej bibliografii prac M. Skłodowskiej-Curie i prac jej poświęconych (doc. dr hab. Jan Piskurewicz z zespołem).

Wśród ukończonych monografii przekazanych do druku należy wymienić pracę o działalności naukowej, gospodarczej i politycznej Ignacego Mościckiego (prof. dr hab. Halina Lichočka). Na ukończeniu znajduje się także monografia doc. dr hab. Bożeny Urbanek na temat kształtowania się specjalności medycznych na ziemiach polskich w XIX–XX wieku.

W roku sprawozdawczym Instytut wydał siedem pozycji książkowych, w tym cztery monografie, dwa opracowania zbiorowe oraz jedną edycję źródłową. Pracownicy Instytutu opublikowali ponadto w innych wydawnictwach sześć książek, w tym trzy monografie, jedną syntezę, jedną pracę zbiorową i jedno wydawnictwo źródłowe. Łącznie w 2009 roku wydano trzynaście książek, w tym dwie prace zbiorowe w języku angielskim.

Poniżej podane są tytuły pozycji opublikowanych przez wydawnictwo IHN PAN w 2009 r.:

Marcin Dolecki, *Znaczenie prac Ludwika Brunera (1871–1913) dla rozwoju chemii fizycznej*. Seria Monografie z Historii Nauki i Techniki, t. 158.

Dorota Zamojska, *Akademicy i urzędnicy. Kształtowanie ustroju państwowych szkół wyższych w Polsce 1915–1920*. Seria Monografie z Dziejów Oświaty, t. 42.

Zbigniew Tucholski, *Polskie Koleje Państwowe jako środek transportu wojsk Układu Warszawskiego. Technika w służbie doktryny*. Poza serią.

Michał Kokowski, *Różne oblicza Kopernika. Spotkania z historią interpretacji*. Poza serią.

Jarosław Włodarczyk, Richard L. Kremer (ed.), *Johannes Kepler. From Tübingen to Żagań*. Seria *Studia Copernicana*, t. 42.

Bożena Urbanek (ed.), *Zawód lekarza na ziemiach polskich w XIX i XX wieku*. Seria *Zawody Medyczne na Ziemiach Polskich XIX i XX wieku*.

F. G. T. von Bellingshausen, *Dwukrotne poszukiwania w Południowym Lodowatym Oceanie i pływanie naokoło świata w latach 1819, 20, 21*, przekład Stanisław Rakusa-Suszczewski.

Poza serią.

Książki wydane w innych oficynach w 2009 r.:

Zbigniew Tucholski, M. Kucharski, *Kolej leśna Lipa – Biłgoraj 1941–1983*, Wydaw. ATUT, 2009

Jarosław Kurkowski, *Bernard Syruć (Siruć) 1731–1784*, Komitet Historii Nauki i Techniki PAN, 2009

Bolesław Orłowski, *Polska przygoda z techniką. Wielkie i małe sukcesy polskich inżynierów, wynalazców i menedżerów*, Instytut Lotnictwa, 2009

Jarosław Włodarczyk, R. Torge, *Astronomia w dawnym Wrocławiu. Ludzie i instrumenty*, Wydaw. UMCS, 2009

Jan Malicki, Leszek Zasztowt (ed.), *East and West. History and Contemporary State of Eastern Studies*, Studium Europy Wschodniej UW, 2009

Bogdan Musiał przy współpracy Jana Szumskiego, *Przewrót majowy 1926 roku w oczach Kremla*, IPN, 2009

Na wyróżnienie zasługują również opublikowane w językach obcych artykuły pracowników Instytutu. Ich szczegółowy wykaz znajduje się dołączonej do sprawozdania bibliografii. Oprócz wymienionych już powyżej referatów opublikowanych po XXIII Kongresie Historii Nauki w Budapeszcie oraz innych zagranicznych konferencjach, w tym konferencji Europejskiego Towarzystwa Historii Nauki, rozprawy w językach obcych opublikowali m.in.: doc. dr hab. Iwona Arabas (*Nature, Art and Science*), doc. dr hab. Michał Kokowski (*The Problem of Continuity*), dr Jan Szumski (*Collectivization of Western Belarus*), prof. dr hab. Karolina Targosz (*Motivi polacchi*), doc. dr hab. Jarosław Włodarczyk (*Kepler's Moon*), prof. dr hab. Leszek Zasztowt (*Modernization of Structure*), doc. dr hab. Robert Zaborowski (*The Ancient Greek Notion*).

Dokonania Instytutu w 2009 roku w zakresie wydawnictw, zwłaszcza publikacji książek, tak pod względem ich liczby jak i znaczenia naukowego są warte szczególnego podkreślenia.

Awanse i zmiany kadrowe

W roku sprawozdawczym dwoje pracowników Instytutu otrzymało tytuły profesorskie. Są to: prof. dr hab. Halina Lichočka, kierownik Zakładu Historii Nauk Ścisłych, Przyrodniczych i Techniki oraz prof. dr hab. Leszek Zasztowt, dyrektor Instytutu. Mgr Natalia Lietz obroniła doktorat i została powołana na stanowisko adiunkta. Po pomyślnej obronie doktoratu, w Instytucie zatrudniony został nowy pracownik – dr Zbigniew Tucholski.

10 marca 2009 r. zmarł po wieloletniej chorobie prof. dr hab. Jerzy Rózie-wicz, wicedyrektor Instytutu w latach 1984–1990. Wspomnienie poświęcone

jego pamięci wraz z bibliografią prac opublikowane zostało na łamach „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki”.

Utrzymanie wysokiej pozycji placówki w skali krajowej i międzynarodowej było możliwe przede wszystkim dzięki aktywności pracowników, którzy – mimo trudnych warunków finansowych – potrafili osiągnąć znaczące rezultaty. Główną ideą, która niezmiennie przyświeca władzom Instytutu, jest utrzymanie i rozszerzenie współpracy z innymi instytucjami naukowymi w Polsce i zagranicą. Przy ograniczonych dotacjach na działalność statutową jest to jedyny sposób zapewnienia dodatkowych sił i funduszy na prowadzone badania. Dlatego kontynuowane i finalizowane są rozmowy w sprawie projektów sieciowych pomiędzy placówkami PAN. Kontynuowane również będą dotychczasowe formy współpracy z takimi uczelniami jak z Uniwersytet Warszawski (znaczący udział pracowników IHN PAN w przygotowywaniu z okazji jubileuszu 200-lecia UW wielotomowej edycji *Monumenta Universitatis Varsoviensis. Alma Mater Varsoviensis 1816–2016*), Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Marii Skłodowskiej-Curie w Lublinie i Uniwersytet Stefana Kardynała Wyszyńskiego, Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztor w Pułtusku, a także Śląska Akademia Medyczna i Politechnika Warszawska.

Opracował Leszek Zasztowt

ZAKŁAD HISTORII NAUK ŚCISŁYCH, PRZYRODNICZYCH I TECHNIKI

Zakład Historii Nauk Ścisłych, Przyrodniczych i Techniki kontynuował przyjęty przed kilku laty i przynoszący dobre rezultaty styl pracy badawczej, polegający na szerokiej współpracy z krajowymi i zagranicznymi instytucjami i organizacjami, zajmującymi się historią nauki. Pracownicy Zakładu uczestniczą w programach badawczych innych placówek, a także podejmują tematy, których realizacja wymaga udziału specjalistów z zewnątrz. Pozwala to na formułowanie zadań interdyscyplinarnych i przyczynia się do integracji środowisk zainteresowanych historią poszczególnych nauk.

1. Między historią nauki a filozofią

Zagadnienia metodologiczne, w szczególności zaś analiza przełomu, jaki zaistniał zwłaszcza w metodologii nauk matematyczno-przyrodniczych w połowie XIX w., były przedmiotem badań prowadzonych przez doc. dr. hab. Wiesława Wójcika we współpracy z naukowcami ze Słowacji. Efektem tej współpracy będzie książka (zakończona w 2009 r. i przekazana do druku) pt. *Przemiany*